

## 2006 JANUÁRI NAPLÓ

### ***A 13. Kuckó-levél nem repes az örömtől.***

Magánlevelet, életem során, keveset írtam. Akkor zártam borítékba az üzenetet, ha úgy gondoltam, nem tartozik másra, csak aki küldi, meg aki kapja. Többnyire postai levelezőlapokon küldtem információt szülőnek, feleségnek, gyerekeknek. Családi hagyomány? Otthon is ezt tapasztaltam. Rövid mondatokban fogalmaztam ilyenkor, szinte tökélyre vittem a sűrítést. De nem a szárazságot. A hivatalos leveleket, melyeket én írtam, azok stílusát például tudatosan oldottam, kapjanak valamiféle egyéni szint, távolodjanak a szokott sablontól, a sorok olajosan gördüljenek. Legalább a stílus melegítsen. Bő lére eresztve magánlevélben, ha fogalmaztam, akkor, ha vallani kellett vagy mentegetőzni, kérni és indokolni. Szerelmes állapotomban írtam csak locsogva. „Hangosan beszélek, nézd el ezt édes”-, olvasom egy hajdani levélben, melyet Kósa Vilmának címeztem.

Az ezredforduló tájékán fedeztem fel; ötvözöm a levélformát az esszével. Tájékoztatok, - hogy miről? - művészeti eseményekről, érdekes emberekről, olvasmányokról, színházi előadásról, pedagógiai teljesítményről -, miközben közlöm a reflexiómat is, melyek, feltételezem, másokat is érdekelnek, olyanokat, akikhez el kívánom juttatni az írást. Az olvasó, gondolom, már rájött, hogy a *Levelek a Kuckóból* című esszélevél sorozatról beszélek. Nem tagadom, fűtött az ambíció, hogy ezzel imázst formálok, segítsek rangjára emelni egy szellemi műhelyt, melyet egyébként is folyamatosan alakítgatunk. (A cím maga jelezni kívánta a tartalom keretét, azt történetesen, hogy olyasmikről ejtek szót, melyek a Kuckóbeli történetekkel kapcsolatosak.)

A 13. Levél postázódott ki a múlt év novemberében, több mint nyolcvan címzett kapta, kuckós, barát, tanítvány. Mindről tudott, hogy közük van a levél szerzőjéhez, meg a levél tárgyához.

Miért ez a morfondírozás a naplóban? A levél, még ha esszélevél is, társas műforma. Nem kedveli az egyedüllétet, másként szólva, nehezen viseli a magányt. A levél, melyet elküldenek, társra vár, válaszra. Ha a válasz elmarad, a válaszlevél nem siet hozzá, boldogtalan. Nem tehet róla, ilyen.

A 13. Levél valahogyan nem repes az örömtől.

Édesanyámtól azt tanultam, nem illik némának mutatni magunkat, ha megtiszteltek azzal, hogy szóltak hozzánk.

### ***Impró a templomban***

Mindig borsózni kezd a hátam, amatőrök színjátékait hallgatva, ha olyan mondat hangzik el, amely árulkodik, ezt nem a szerző írta, kötött szövegű darabban valaki improvizál, a dramaturgiai rendet áthágva egyénieskedik.

A templomi istentiszteleteken is zavar a személyeskedő effektus, a privát közlés. A megszentelt falak közt, egy szertartás folyamatában az Isten hangját óhajtom

hallani. Az emelkedettséget, melyhez eljutok az ének, a prédikáció és az ima egymásra épülő rendjében, szétveri bennem a hétköznapi hang, még a hirdetési szöveg is.

A klasszikus színjáték stílusát a közhely improvizáció.

A katolikus rádió közvetítette az ökumenikus imahét keretében a debreceni református nagytemplomból azt az istentiszteletet, melyen négy egyház lelkésze közösen fordult mindannyiunk Istenéhez, segítsen rajtunk és a hazánkon. A hívek együtt imádkoztak és énekeltek, a lelkészek egyszerre mondták az ároni áldást, záró mozzanataként a szertatásnak; „áldjon meg tégedet az Úr, és őrizzen meg tégedet, világosítsa meg az Úr az ő orcáját terajta, és könyörüljön terajta, fordítsa az Úr az ő orcáját tefeléd és adjon tenéked békességet” és éreztük a rádió hullámhosszán keresztül is éreztük, hogy ebben a szentségben ott a katarzis, hogy kitágult a világ egy új dimenzió irányába, amikor váratlanul és oda nem illően, mondhatnám stílustalanul azt mondja a házigazda püspök az ajtó felé haladó híveknek, azt mondja, mintha egy klubból, társas körből, buliról távoznának, hogy *viszontlátásra*.

Hidegzuhany, prűszkölni kezd az emberfia.

Püspök úr, ezt azért nem kellett volna!

### ***Ha cselleng a bárány***

Az ember néha szereti kipróbálni, ragaszkodik-e hozzá a másik, és mennyire, aggódik-e az a másik, képes-e kifejezésre juttatni, hogy hiányzik neki, ezért aztán úgy tesz, mint ki elmaradt, eltévedt, mint ki új utat keres. Eltávolodik a nyájtól a bárány, óhajtaná, foglalkozzon véle is a pásztor, nem mint a nyáj egy tagjával, hanem konkrétan véle, a báránnyal, aki egyéniség és személyiség. A gyermek is de hányszor cselekszik így, direkt kilóg a sorból, hogy apja anyja szép szóval vagy fenytéssel visszaigazítsa, ám addig, míg a visszaédesgetés folyamata zajlik, ő a legfontosabb. A felnőtt csellengése, ha ilyen okból történik, nevezhetjük infantilizmusnak akár, mindegy, a jelenség árulkodik, tessék velem egyénileg, megtapasztalható módon foglalkozni.

Pásztorál-e az egyház, vagy csupán betölti a törvényt?

Mintha csellengének. De nem veszik észre.

Évek óta várom, hogy a fiatal lelkész ellátogat hozzánk, s beszélget velem. Néha küldök is jeleket, de nem fogja.

Nem vevő az én antennámra.

Pedig bárány vagyok. Öreg bárány.

S ő a pásztor.

Jézus mintha nyilatkozott volna, mi ilyenkor a teendő.

### ***Amatőr kép 1950-ből***

1950 tavaszán mentünk a Nagyerdőn át az egyetemre, s egy barátunk, álljatok be a képbe, mondta, s lefényképezett minket.

S itt a kép, előttem a falon, fekete fehérben, blondel keretben, felnagyítva. Próbálom leírni, tárgyilagosan mintegy, mit látok.

Ritkás erdő, két jól látható fehér törzsű nyírfával, mintha díszlet volna, metafora gyanánt. Közöttük, mégis inkább előttük, két fiatal, lány és fiú, húsz év körüliek. Összetartoznak. Ezt onnan lehet látni, hogy a lány bal válla a fiú jobb hónaljába ékelődik, piros karton ruhája pedig tíz centis sávban, válltól lábközépig lefedi annak fehér öltönyét, mintegy eltakarja. A két fehér nyírfa nem egymás felé hajlik, a jobb oldali mintha távolodna, nem úgy a két fiatal, a fiú az exponálás pillanatában a lány felé mozdul, feje nincs távolabb a másiktól, tíz centi talán. S mosolyognak, a lány lesütött szemmel, mondhatjuk, szemérmesen, a fiú, mint aki hódított. De hol a lány keze? Bizony, bizony a háta mögött. Szorong talán, s azért rejtí? Nem hihető, mivel egy aura lengi őket körül, s ez megengedi, hogy azt gondoljuk, mondjuk is ki; igen, a lány keze befészkelte magát a fiú tenyerébe, csak a hát mögött, diszkréten, hogy illetéktelenek ne láthassák, amit a tekintetükből úgyis lehet tudni, hogy ők bizony kéz a kézben járnak.

A lány csinos, a lába mintha némileg vaskosabb volna, mint a manökeneké szokott volt lenni, de a dereka, miként a nádszál, s ovális arcának keleties, talán törökös szépsége, a pusztai virágé. A bőre sima és hamvas, mint a finn lányoké, akik sok tejet isznak. A fiú fejről lazán omlik alá a puha haj, a füléig. A mosolya meg az álláig. Az orr kissé rövid, nyergében szemüveg ül, szarukeretes. Ajka kissé duzzadt, de nem élvezeteg. Ahogyan a kockás öltönyt viseli, nyakkendő sehol, laza entellektüel, nyugat-európai forma.

Minden egyértelmű és tiszta itt a képen, a lány, a fiú, a nyírfák, a fű körülük, a fűben a vadvirág, meg a kép üzenete, hogy az élet szép, és szép a tájban az ember, de két ember szerelme még szebb, mert az a természetet is beragyogja.

S míg a képet nézem, feledem a kort, melyben a fotó készült, a diktatúrát, melyben ez a két ifjú, egymással éppen élni készül.

### ***Ötvenhatos ügy. Személyes***

A feleségem megtalálta azt a megsárgult papírost - létezéséről tudtam, tartalmára hivatkoztam is egyszer-kétszer -, amely akkor tűnt el a családi lombban, amikor éppen mutatni kellett volna, hogy igazoljam, nem a magam akaratából kerültem annak idején, 1957-ben, huszonkilenc éves koromban a debreceni Tóth Árpád gimnáziumba, hanem büntetésből. Nem jutott eszembe, hogy csörtessek, mint Adynál a senkik; itt van kérem egy ötvenhatos, akit a városi tanács által kiküldött vizsgálóbizottság vétkesnek talált, mivel élére állt az iskolai sztrájknak, ezért a munkahelyéről elküldték, szóval tessenek neki elégtételt szolgáltatni.

Hogy az elégtételadás körül valami nincs rendben, erre akkor gondoltam, amikor olvastam *Filep Tibor* könyvét, a *Debrecen 1956* címűt, abban ugyanis csupán a városi főszereplőkről ejtődik szó, az egyetemen történekekről, de hogy mi esett az

iskolákban, miféle megtorlás a közoktatásban, arról semmi. S éppen ekkor tűnik el az én megsárgult papírom is.

Pár évvel ezelőtt írtam a város polgármesterének, akkor sem magamról, eufemisztikusan fogalmazva arra kértem, nézessen utána - végül is a korabeli dokumentumokat nem semmisítették meg -, kik is, akik ötvenhatot megszenvedték, ne legyen rest az új hatalom azoknak erkölcsi elégtétellel szolgálni. Másfél hónap is eltelt, mire a polgármester aláírásával jött a kegyes és arcpirító válasz; jöjjenek össze az egykori ötvenhatosok és beszélgessenek a régi időkről.

Most, hogy előkerült a papír, úgy döntöttem, emlékeztetem a polgármestert a régi levelére, s mellékelem a dokumentumot. Módfelett kíváncsi vagyok, a konkrétumra kapok-e választ, és miféle.

Mindazonáltal az egykori szöveget idemácsolom. Hátha ismét eltűnik.

*Debrecen város Tanácsa VB. Művelődésügyi Osztályától  
12491/1957.*

*Debreczeni Tibor középiskolai tanár.*

*Debrecen.*

*Értesítem, hogy az MT.115§-a alapján kirendelt vizsgálóbizottság jelentésének figyelembevételével szóbeli feddésben részesítem, és egyidejűleg a Tóth Árpád gimnáziumba helyezem át szolgálatát.*

*I n d o k o l á s*

*Az ellenforradalom időszakában a sztrájk kérdésében tanúsított állásfoglalása hátráltatta az iskolai rend és fegyelem helyreállítását.*

*Debrecen, 1957. június 29.*

*Bazsa Áron  
csop. vez.*

*Megjegyzem, hogy a nevemet rosszul írták, csak c betűvel.*

*S akkori munkahelyemre, a Tanítónőképző Intézetbe címezték.*

***Merő Vera***

Összefutottam egy hölgyel a Batthyány téren. Leszólított. Nyájasan. Hogy milyen régen nem találkoztunk! Nem akartam hinni a fülemnek. Lehetetlen, hogy e hang tulajdonosa azonos volna azzal, akire a fizimiskája alapján gyanakszom. Lehetetlen, hogy ez a szoknyás valaki az én egykori kolléganőm lenne. Pedig, ha jól megnézem, ő az, Merő Vera. Na ja, az idő az alakján is, arcán is változtatott, rárakta a ráncokat meg a súlyokat, rendben is van, de a hangja megfiatalodott, meleg lett, és csengő, és mosolygós.

Ez a hölgy, Szitányi főigazgató tudva háta mögött, annak idején csak böködte a szavakat, ha egyáltalában szóba állt velem. Hogy ő szólítson meg!

Nem értettem. Mi történhetett?

Hát az történt, ami velem annak idején. Jöttek az új undokok, és leszarták ötet. Megérkezett egy újabb generáció, mint annak idején hozzám, fiatalok, kik

maguk fossák a spanyolviaszt, s nem szeretik, ha emlékeztetik őket, hogy álljon meg a menet, felesleges erőlködni, a viasz már kinyomatott. Itt van az orruk előtt. Észre kell csupán venni. Ám ezt nem óhajtják észrevenni.

Az öregeket el kell takarítani.

Ezt tette egykor Merő Vera. Leszart, mikor bökdöste a szavakat. Viaszt fosott, amikor más már megtette előtte.

Eltakarították az útból. Nyugalomba takarították.

És most szidalmazza a legújabb undokokat, nyájasan, melegen, mosolygósan. Elöttem szidalmazza, mint kiről feltételezi, érti őt.

### ***Mindenki másként rohad***

Az idő mindenkit megrohaszt. Mindenkit kikever a formájából. Az egyiket lágy tésztává keleszti, a másikat laposra sorvasztja, a harmadiknak mésszel permetezi az ereit, negyediknek az agyát, ne soroljam, özönlének a rövidlátók, a szélütöttek, az esett vállúak, a totyogósak, azok akiket a fátum lisztbe mártogatott, szilva formájúra aszalt, hordónyira fűjt, jönnek az utcán, a metróban, ott vannak a hivatalban, a múzeumban, a városnézésen, az orvosi rendelőben, a parlamentben, a televízióban, hogy ne felejtsem, mondom, noha szeretném felejtetni, bizony rohadok én is.

Áltatom magam, talán kevésbé feltűnően.

Találkoztam egy korombelivel. Évek óta nem láttam. Nem is akartam. Jó emlékek nem fűznek hozzá. Ezért.

Totyogós vénember. Két lépcsőfokot is csak segítséggel, úgy képes megtenni. Szeme mint a halé, arca ráncos ebé.

Csúnyán rohad, csúnyán rohad, ismételem, mintha kiszámolót fűjnék.

Azon kapom magam, hogy kárörvendek.

Szégyellem magam. Abbahagyom.

Eljövendő magamra gondolok.

### ***Egy parabola***

Vita zajlik a magyar tanárok között; mi kapjon elsődlegességet, az írói életrajz vagy a mű.

Íme egy történet.

- Szóval Krisztus követője lettél?
- Igen.
- Akkor biztosan sokat tudsz róla. Meg tudnád mondani, melyik országban született?
- Sajnos, nem.
- Hány éves volt, amikor meghalt?
- Nem tudom.
- Hány prédikációt mondott életében? Ezt sem tudom.
- Ahhoz képest, hogy követője lettél, meglehetősen keveset tudsz Krisztusról!

- Szégyenkezem is emiatt. De annyit tudok, hogy három évvel ezelőtt részeges alak voltam, s csak adósságom volt. Feleségem és a gyermekeim rettegtek, amikor hazatértem. Most pedig abbahagytam az ivást, s nincs semmi adósságunk. A gyermekeim alig várják, hogy munka után hazaérjek. S mindezt Krisztusnak köszönhetem, ennyit tudok róla.

### ***Költözős mese***

Költöznek az unokámék, három szobára meg amerikai konyhára való holmit szállítanak egyik helyről a másikra, s akkor még raktározni is kell valahol, mivel az új helyen kevesebb a hely mint a tárgy.

Az öreg embernek meg nem biztos, hogy az jut eszébe, ami logikus meg praktikus lenne, hanem aminek, mondjuk, semmi értelme sincs, mert mi haszon származhat abból, mi az unokáméknak, ha elmondom nekik, miként hurcolkodtunk ötvenöt évvel ezelőtt albérletből az egyetlenegy mosókonyhából álló főbérleti udvari lakásunkba.

Ha csak nem a dédunokáknak mesélem, úgy hogy, hol volt, hol nem volt, még a múlt század közepe táján volt, nem is táján, de a felezőjén, még pedig egy alföldi városban, a Nagytemplom körzetében egy kilométer átmérőjű területen, élt itt egy fiú meg egy lány, úgy is mondhatjuk, férj és feleség, de azok olyan szegények voltak, hogy hét számra csak diót ettek meg szilvalekvárt, aztán szilvalekvárt meg diót, hogy már elvásott a foguk, és szél marta a belüket, s olyan soványak is voltak, hogy amikor kimentek a Hortobágyra szíkfű teát szedni meg csiperke gombát, hogy változatosabbá tegyék étrendjüket, s váratlanul forgószél kerekedett, az úgy felkapta őket a levegőbe, hogy a csikósok meg a gulyások azt hittek, itt pörögnek a földiekkel játszó égi tünemények.

- De ha már felkaptam őket, le is teszem - szólt a forgószél –, mégpedig a gombás réten teszem le őket, ahol annyi a csiperke meg a pöfeteg, csak győzzék szedni, de még székfűt is találnak eleget, szükségük is lesz az erőre, kell az a taligahúzáshoz, amelyen cipelni kell a himihumit.

Hát bizony az történt, hogy az öreg boszorkány, a Wagner néni, egyszer csak azt mondja nekik, na most már le is út, meg fel is út, a Kígyó utcában tovább nem lakhatnak, mivel látja ő, amit lát, hogy gyerek készülődik a fiatalasszony pocakjában, már pedig ő a szobát két embernek adta ki, nem háromnak, elsejére itt ne lássa őket.

Hát most már mit csináljanak – sírt a szegény asszony -, úgy jár az ő kisgyereke, mint a Jézuska, nem lesz ki őket befogadja, még tán egy istállócska sem jut nekik, hol meghúzódhassanak.

- Egyet se búsulj, szólt a fiatal férj a fiatalasszonynak, nyakamba veszem a várost, s addig elő nem kerülök, míg fedelet nem találok.

Hallja ám a hortobágyi forgószél, mint fogadkozik a fiatal férj az asszonynak, tetszett is neki, de ő azt is tudta róla, hogy jó szándékú a fiatal férj, ahhoz vita

sem fér, de maflácska kissé, élhetetlen, felröppent hát az égben valóhoz, s szólt, hogy mi a helyzet.

Hát akár hiszitek, akár nem, az égben való elibe vezetett egy Petrikás nevű férfit, aki meg némi lelépés ellenében hajlandó volt átadni a maga mosókonyháját, mivel ő éppen nagyobb lakásba készült.

Volt nagy öröm, gyorsan meg is ettek egy nagy tál gombapörköltet, rá szilvalekváros gombócot, itták a sok jó székfűteát, egymásra mosolyogtak, most már költözhetünk, mondták.

Csak akkor döbbsentek meg – no, de mit vigyenek? –, hiszen bútoruk sincs, még egy fekvőhelyük sincs, amit a mosókonyhába tehetnének. Hát az égben való abban a minutában elibük varázsolt egy ócskás boltot, ahol mindenféle régi bútorok laktak, s adtak is hálát az égben valónak, mert mit láttak? Láttak egy kétszemélyes hencsert, olyat, amilyenre vágytak, amely kis helyen elfér, de ketten is aludhatnak rajta.

- Ez lesz a mienk! – örvendeztek, vigadoztak.
- No, no, csak ne olyan hevesen – mondta a jó ócskás bácsi –, mert bizony ez a hencser poloskás, s akkorát csíp a ronda dög kegyeden, kedves fiatalasszony, hogy vakarhatja a helyét sokáig. Ezt bizony előbb ciánoztatni kell! De sebaj, van nékem egy derék barátom, az majd fertőtleníti. Két nap múlva szállíthatják.

Vakarták a fejüket a fiatalok, szerencsére, nem a poloskától, szállíthatják, szállíthatják, de min, mikor nekik pénzük semmi, hogy fuvarost fogadnának. De az égben való mindig előteremti azt a keveset, amire a szegény embernek szüksége van, elébük hozott egy kétkerekű abroncsos taligát, abból az udvarból éppen, melynek a mosókonyhájában lakni készültek.

Egyikük húzta a taligát, másikuk tolta, a két személyes dívány meg a tetején, jól lekötözve. Óh, a fiatalasszony nagyon értett a pontos, akkurátus, több görcsös kötözéshez, ott feszített az a pompás fekvőhely. Lassan haladtak a döcögős, macskaköves úton, a taliga régi lehetet, még tán az első világháborús időből, amikor egyszer csak bemondta az unalmast, s így szólt: reccs.

Sötét este volt, az utcán alig jártak, mit lehet ilyen körülmények között tenni, azon túlmenően, hogy kétségbe esik a szegény ember, s ami ezzel jár, okolja a másikat, hát ezt tették a mi fiataljaink is, de mert még tartott az energia, ami a gombapaprikástól és a szilvalekváros gombóctól beléjük költözött, kibontották a spárga görceit, összetekerték, hogy jó lesz még máskor, félre állították a rossz taligát, majd megfogták a díványt elől és hátul, s úgy döntöttek, viszik. Lassan vitték, szuszogva, meg-megállva.

Végül is csak megérkeztek a Darabos utca 63.-ba, az udvarra nyíló, vágyott mosókonyhába. Az égben való aztán a jó emberek, szomszédok és rokonok segítségével odavarázsolt nekik hokedlit, lavórt, spanyolfalat, polcot is, más nem is kellett, s elkezdhatték a felnőtt életet.

Kedves jó dédunokám, eddig volt, talán mese se volt, itt a vége és ne fuss el véle.

***Vicc, három tanulsággal.***

Szanitter Árpi rokonom - a hatvan felé közeledik, bölcs lett ő is -, mondotta telefonba az alábbi tanulságos viccet. Este mondta, mikor már hosszan beszélhet ingyen, s azért mondotta, hogy nevessek. Sikerült. (El szoktam felejtetni a vicceket, ezért gyorsan tovább gurítottam, ám aki vette, ismerte.)

Egy kismadár gubbaszt a fán. Hideg van, elgémberedtek a tagjai, lezuhan a földre.

Arra bandukol egy tehén. Ott jön rá a szükség, ahol a kismadár fekszik. Leszarja.

A kismadár megélénkül, a meleg tehénlepényben ugrándozni kezd.

Meglátja egy macska. A kismadarat kiszedi a szarból, megtisztogatja, aztán hamm, megeszi.

Mi ebből a tanulság?

- 1./ Nem biztos, hogy rosszakaród az, aki leszart.
- 2./ Aki szarban van, ne ugráljon.
- 3./ Nem biztos, hogy jóakaród az, aki kised a szarból.